

Politikos kontekstas

Pagal Jungtinių Tautų deklaraciją dėl smurto prieš moteris panaikinimo (1993 m.) smurtas prieš moteris (SPM) suprantamas kaip „bet koks smurtinis veiksmas lyties pagrindu, kuriuo moteriai padaroma arba gali būti padaryta fizinė, seksualinė arba psichologinė žala ar sukeltos kančios“. Bet koks smurtas prieš moteris rimtai pažeidžia ir blogina arba panaikina moterų galimybę naudotis žmogaus teisėmis, būtent pagrindinėmis teisėmis į gyvybę, saugumą, laisvę, orumą bei fizinę ir psichinę neliečiamybę, todėl šalių vyriausybės negali to nepaisyti.

Europos Sąjungos Taryba priėmė tris išvadų rinkinius

- 2010 m. Taryba pabrėžė, kad būtina intensyviau rinkti duomenis apie smurto prieš moteris ir mergaites paplitimą.
- 2012 m. Taryba paragino valstybes nares „užtikrinti, kad nukentėjusiosios nuo smurto būtų teikiama užtekinai pagalbos paslauga, ir atsižvelgti į lyčių lygybės aspektą“ bei paragino Komisiją (jos paprašė) apsvarstyti galimybę imtis papildomų teisinių priemonių ir parengti Europos kovos su smurtu dėl lyties strategiją.
- 2014 m. Taryba paragino valstybes nares spręsti nepakankamo pranešimo apie smurto atvejus problemą, gerinti galimybę naudotis paslaugomis ir užtikrinti pakankamą bei tvarų kovos su smurtu lyties pagrindu ir kovos su moterų lytinių organų žalojimu finansavimą.

Direktyva, kuria nustatomi būtiniausi nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai (Direktyva 2012/29/ES)

- Pripažįstama, kad smurtas prieš moteris yra smurtas lyties pagrindu, ir pabrėžiama, jog būtina teikti specializuotas paslaugas pažeidžiamoms nukentėjusiųjų grupėms, pavyzdžiui, seksualinį smurtą patyrusioms moterims.

Direktyva dėl Europos apsaugos orderio administracinės, civilinės ir baudžiamosios teisės srityje

- Užtikrinama, kad vienoje ES valstybėje narėje išduotos apribojančios teismo nutartys ir apsaugos orderiai būtų pripažįstami visoje ES. Smurtą šeimoje patyrusios

moterys, keliaudamos arba persikeldamos iš vienos vietos į kitą Europos Sąjungoje, yra saugomos nuo šį nusikaltimą prieš jas įvykdžiusių asmenų.

Reglamentas 606/2013 dėl apsaugos priemonių tarpusavio pripažinimo civilinėse bylose. Europos Komisija:

- pagal programas „Daphne III“ ir PROGRESS finansuoja daug Europos projektų, kuriais siekiama panaikinti smurtą prieš moteris, o vėliau šių veiklų finansuos pagal Teisių, lygybės ir pilietybės programą, taip pat Teisingumo programos lėšomis;
- orumas, sąžiningumas ir smurto dėl lyties panaikinimas – Komisijos 2010–2015 m. moterų ir vyrų lygybės strategijos prioritentinė sritis;
- 2013 m. Komisija paskelbė politikos komunikatą dėl moterų lyties organų žalojimo (MLOŽ) panaikinimo ir veiksmų rinkinį, taip pat paragino imtis konkrečių priemonių valstybėse narėse.

PVP strateginiai tikslai ir ES rodikliai

- D.1.** Imtis kompleksinių priemonių, padedančių išvengti smurto prieš moteris ir jį panaikinti.
- D.2.** Iširti smurto prieš moteris priežastis ir padariusius bei prevencinių priemonių veiksmingumą.
- D.3.** Panaikinti prekybą moterimis ir padėti nukentėjusioms nuo smurto dėl prostitucijos ir prekybos žmonėmis.

ES Taryba patvirtino kelis šios srities rodiklius, kurie buvo pasiūlyti 2002 m. Ispanijos ir Danijos ir 2004 m. Airijos pirmininkavimo laikotarpiu. 2012 m. Kipro pirmininkavimo laikotarpiu buvo persvarstytas paramos nukentėjusioms rodiklis. Šiuo metu yra 10 šios srities rodiklių, kuriais daugiausia vertinamas smurtas prieš moteris šeimoje ir (arba) lytinio partnerio smurtas, taip pat seksualinis priekabiavimas darbe.

Europos lyčių lygybės instituto parengtoje duomenų bazėje „Moterys ir vyrai ES. Faktai ir skaičiai“ pateikiama naujausių duomenų ir informacijos, kuriuos galima rasti interneto adresu: <http://eige.europa.eu/content/women-and-men-in-the-eu-facts-and-figures>.



ES masto duomenimis grindžiami faktai

Valstybėse narėse smurtui lyties pagrindu skiriama vis daugiau dėmesio

Po paskutinio bendrojo PVP įvertinimo Europos Sąjungoje valstybėse narėse padaryta didelė pažanga šioje srityje, įskaitant naujų teisės aktų rengimą ir naujų kovos su įvairių rūšių smurtu priemonių kūrimą ir įgyvendinimą. Keliuose valstybėse narėse imtasi veiksmų siekiant baudžiamojoje teisėje apibrėžti smurtą šeimoje ir lytinio partnerio smurtą.

Per pastaruosius penkerius metus ES pasiektas aiškus bendras sutarimas priimti ir įgyvendinti nacionalinius kovos su smurtu prieš moteris veiksmų planus – juos priėmė dauguma valstybių narių. Nacionaliniuose planuose ir strategijose daugiausia dėmesio skiriama kovai su smurtu šeimoje, taip pat kitų rūšių smurtu, pavyzdžiui, fizinio, seksualinio, psichologinio smurtu, persekiojimu, moterų lytinių organų žalojimu, moterų žudymu ir seksualiniu priekabiavimu darbe.

Nepakankama specializuota pagalba smurtą patyrusioms moterims

Pagalbos moterims tarnybos net tik teikia pagalbą pavienėms moterims, bet atlieka svarbų vaidmenį geriau informuojant visuomenę ir keičiant jos požiūrį. 2012 m. 17 valstybių narių įdiegta nacionalinė pagalbos linija moterims, o 25 valstybėse narėse veikė specializuoti moterų laikinojo apgyvendinimo centrai.

2012–2013 m. pastebėta teigiamų permainų – visoje ES atidaryta naujų laikinojo apgyvendinimo centrų. Vis dėlto beveik visose Konvencijos dėl visų tipų diskriminacijos panaikinimo moterims (angl. CEDAW) ataskaitose pažymima, kad specializuotų moterims skirtų paslaugų finansavimas yra sumažintas, nepakankamas arba netvarus. Dar nėra skiriama lėšų, kad visoje ES būtų užtikrintos aukštos kokybės, tvarios paslaugos moterims, o to labai reikia.

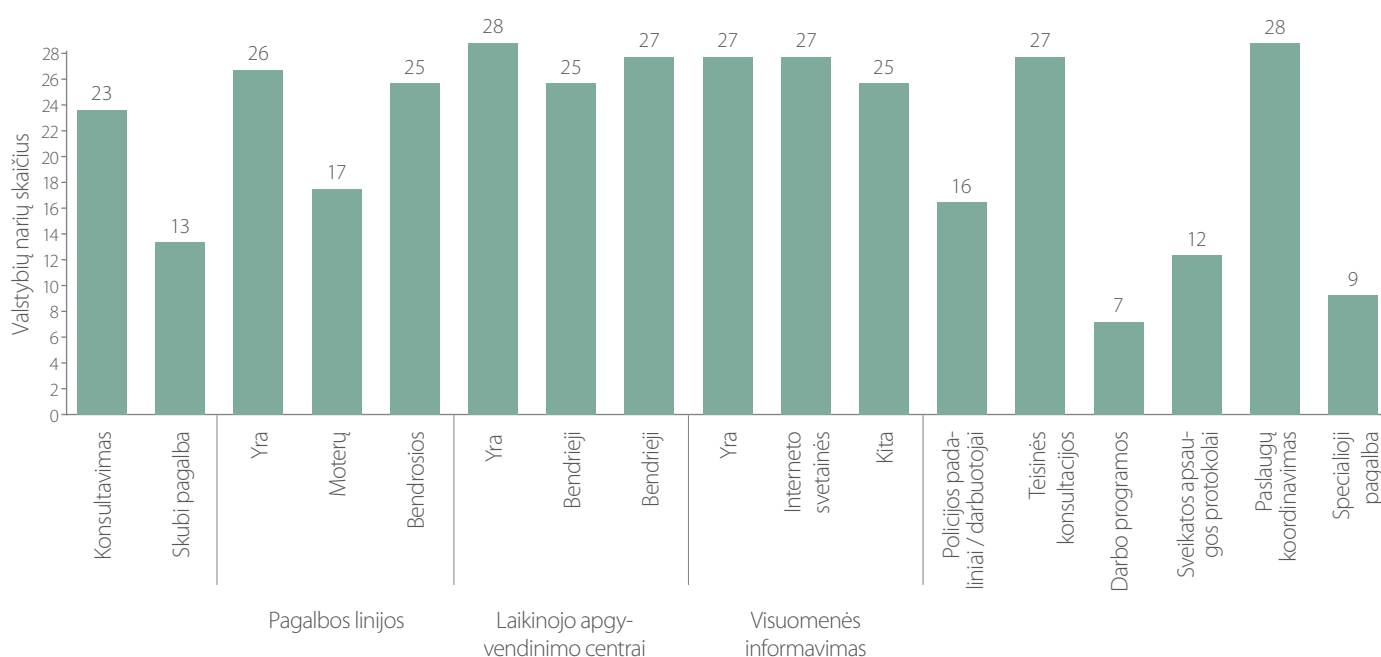
Sveikatos priežiūros sistemose vis daugiau dėmesio skiriama kovai su smurtu prieš moteris

Per pastaruosius penkerius metus ES vis plačiau pripažįstama, kad būtina organizuoti veiksmingą sveikatos priežiūros sistemos atsaką į smurtą prieš moteris. Tai patvirtinta atlikus Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros (FRA) apklausą, iš kurios rezultatų matyti, kad dauguma smurtą patyrusių moterų pagalbos iš pradžių kreipiasi į sveikatos priežiūros sistemos atstovus. Sveikatos priežiūros sektoriui labai svarbus yra ne tik mokymas, bet ir taisyklės bei protokolai, kuriuose būtų numatyta kreipimosi tvarka. Kad būtų galima taikyti kreipimosi tvarką, turi veikti tvarus paslaugų centras, skirtas smurtą patyrusioms moterims. Šiuo metu tokie protokolai taikomi vos 12 valstybių narių.

Valstybės narės remia darbą, kuriuo gerinamas duomenų apie smurtą prieš moteris prieinamumas, kokybę ir palyginamumą

2000–2014 m. visose ES valstybėse narėse buvo atlikta bent po vieną smurto prieš moteris paplitimo tyrimą. Dažniausi administracinių duomenų apie įvairias smurto

SPECIALIZUOTOS PASLAUGOS SMURTĄ PATYRUSIOMS MOTERIMS ES 28, PAGAL PASLAUGŲ TIPUS, 2012 M.



Šaltinis: EIGE. Smurtas prieš moteris – parama nukentėjusiosioms, 2012 m.



prieš moteris formas šaltiniai – policija, antra pagal dažnumą – teisingumo sistema (teismų statistika), po jų rikiuojasi kiti sektoriai (sveikatos, socialinių paslaugų).

2014 m. Pagrindinių teisių agentūrai paskelbus ES masto tyrimą apie smurto prieš moteris paplitimą, įgyvendintas vienas esminių etapų įvertinant smurto prieš moteris paplitimą ES. Remiantis tyrimo duomenimis, vienos ar kitos formos fizinį ir (arba) seksualinį smurtą ES patyrė kas trečia vyresnė nei 15 metų amžiaus moteris, o tai sudaro apie 62 mln. moterų. Kas dešimta vyresnė nei 15 metų amžiaus moteris patyrė vienos ar kitos formos seksualinį smurtą, o kas dvidešimta buvo išžaginta.

Nusikaltėliams skirtos programos įgyja didesnę pripažinimą

Pagal Stambulo konvenciją (16 straipsni) reikalaujama rengti programas smurtą prieš moteris įvykdžiusiems asmenims, šiomis programomis siekiama smurtą prieš

moteris įvykdžiusius asmenis išmokyti nesmurtinio elgesio tarpasmeniniuose santykiuose, siekiant užkirsti kelią tolesniam smurtui ir pakeisti smurtinio elgesio modelius. Daugumoje valstybių narių siūlomos nusikaltėliams skirtos programos, kuriose dažniausiai akcentuojamas psichologinis ar psichiatrinis gydymas, konsultavimas ir terapija.

Specialistams teikiama vis daugiau galimybių mokytis

Kad būtų galima veiksmingai padėti smurtą išgyvensioms moterims ir įgyvendinti esamas priemones, į pagrindines specialistų rengimo programas reikia įtraukti smurto prieš moteris sąvokas, būtina parengti aiškią politiką bei gaires specialistams. Nors mokymo svarba pripažinta daugelyje valstybių narių, tik nedaugelyje iš jų finansuojamas nuolatinis mokymas šioje srityje. Didžiąją mokymo dalį įgyvendina nevyriausybinių organizacijų, kartais jų darbui lėšų neskiriama.

ELGE surinkti gerosios patirties pavyzdžiai

Specializuoti mokymai smurto šeimoje klausimais, skirti būsimiems Didžiosios Hercogystės policijos pajėgų nariams. Liuksemburgas

2003 m. Liuksemburgas priėmė įstatymą dėl smurto šeimoje, kurio nuostatose numatyta smurto šeimoje kaltininkus iškeldinti iš šeimos namų. Šiuo įstatymu taip pat įkurtas Kovos su smurtu specialistų bendradarbiavimo komitetas, vienijantis susijusius dalyvius (ministerijas, teismus, policiją ir šeiminių smurto srityje dirbančias nevyriausybines organizacijas). Be to, NVO ir Didžiosios Hercogystės policijos pajėgos sukūrė specialų mokymo modulį, kuris įtrauktas į visiems naujiems policijos pareigūnams privalomą pagrindinį mokymą; su šiuo moduliu kvalifikacijos kėlimo kursuose buvo supažindinti ir jau dirbantys pareigūnai. Ankstesnius mokymus papildė modulyje pateikiamos gairės, kaip rašyti pranešimą prokurorui, kaip pildyti nukentėjusiosios ir smurtautojo korteles. 2004 m. 36 savaičių trukmės mokymo kursuose, kurie buvo rengiami 20–30 dalyvių grupėms, iš viso dalyvavo 1000 policijos pareigūnų. Nuo to laiko šie mokymai kasmet organizuojami 60 policijos pareigūnų.

CAADA mokymai, skirti nepriklausomiems smurto šeimoje advokatams (NSŠA). Jungtinė Karalystė

Organizacija „Koordinuota veikla prieš smurtą šeimoje“ (CAADA) parengė mokymo kursą, skirtą nepriklausomų smurto šeimoje advokatų (angl. *Independent Domestic Violence Advisor*), dirbančių su didelę riziką patiriančiomis nukentėjusiosiomis, profesinei kvalifikacijai kelti. Šį kvalifikacinį kursą patvirtino JK Vidaus reikalų ministerija, o Atvirasis aukštųjų mokyklų tinklas (angl. *Open College Network*) jam suteikė trečiojo lygmens akreditaciją. Nuo 2005 m. CAADA apmokė daugiau kaip 1700 nepriklausomų smurto šeimoje advokatų, suteikdama specialistams įgūdžių, kaip padidinti nukentėjusiųjų nuo smurto šeimoje ir jų vaikų saugumą. 14 dienų mokymai, organizuojami 5 klasėse, suteikia specialistams galimybę tobulinti svarbiausius vadinamojo „NSŠA priemonių rinkinio“ įgūdžius, kaip antai vykdyti motyvacinę apklausą, nustatyti pokyčių etapą, aktyviai klausyti, būti atkakliems, vesti derybas ir taikyti socialinius modelius. 2012 m. CAADA ataskaitoje „Saugesnė vieta“ teigiama, jog išnagrinėjus 2500 smurto šeimoje atvejų, 63 proc. nukentėjusiųjų nurodė, kad pasinaudojus NSŠA pagalba smurtas liovėsi, 71 proc. nukentėjusiųjų teigė pasijutusios saugiau. Pastebėta, kad labiausiai sumažėjo seksualinės prievartos atvejų. Nukentėjusiosios taip pat pranešė apie pagerėjusią savijautą pasinaudojus NSŠA pagalba: 69 proc. teigė, kad pagerėjo jų gyvenimo kokybė, 77 proc. tvirtai žinojo, kur ieškoti pagalbos ateityje.



PAŽANGA IR KLIŪTYS D SRITYJE. SMURTAS PRIEŠ MOTERIS

PAŽANGA

- Per pastaruosius kelerius metus smurtas prieš moteris tapo vis labiau pastebimas.
- Atlikta daugiau tyrimų ir surinkta daugiau duomenų apie smurtą prieš moteris.
- Valstybėse narėse imtasi veiksmų, padedančių stiprinti teisinę ir institucinę kovos su smurtu prieš moteris sistemą.
- Kovoiant su smurtu prieš moteris, galima pasinaudoti turimomis priemonėmis ir veiksmais bei juos tobulinti, kad visoje ES būtų įvykdyti minimalūs standartai.

KLIŪTYS

- Smurtas prieš moteris – plataus masto, sudėtinga problema: norint su ja kovoti, reikia tvirtos politinės valios ir finansavimo.
- Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims ataskaitose pažymima, kad buvo sumažintas specializuotų moterims skirtų paslaugų finansavimas.
- Specializuota pagalba smurtą išgyvenusioms moterims vis dar yra nepakankama.

Kokių veiksmų būtina imtis ES?

- Reikia užtikrinti tvirtą politinę valią ir finansavimą, kurie padėtų pasinaudoti turimomis priemonėmis ir veiksmais kovoiant su smurtu prieš moteris, ir tobulinti tas priemones taip, kad visose valstybėse narėse būtų įvykdyti minimalūs pagalbos smurtą išgyvenusioms moterims standartai.
- Rinkti tinkamos kokybės paplitimo ir administracinius duomenis nepaprastai svarbu vykdant su smurtu prieš moteris susijusias stebėjimo ir įgyvendinimo procedūras.
- Tiesioginės smurto prieš moteris formos turi būti vertinamos atsižvelgiant į normas, požiūrį ir stereotipus (sukeliančius netiesiogines smurto formas), kuriais yra grindžiamas smurtas prieš moteris ir lyčių nelygybė apskritai.
- Kova su smurtu prieš moteris negali būti veiksminga, jeigu į ją neįtraukiami ir joje nedalyvauja vyrai. Patriarchalinėje kultūroje smurto lyties pagrindu problema grindžiama hegemoniško vyriškumo konstrukcijomis ir lyčių normomis; ją galima spręsti tik dalyvaujant vyrams ir kritiškai įvertinus patriarchalines struktūras bei hegemoniško vyriškumo ypatybes.

Europos lyčių lygybės institutas (EIGE)

Europos lyčių lygybės institutas (EIGE) – tai ES žinių centras lyčių lygybės klausimais. EIGE remia politikų ir visų atitinkamų institucijų pastangas siekiant, kad moterų ir vyrų lygybė taptų realybe visiems europiečiams ir kitiems pasaulio gyventojams, teikdama jiems specialių žinių ir palyginamų bei patikimų duomenis apie lyčių lygybę Europoje.

Daugiau informacijos: <http://eige.europa.eu>

Europos lyčių lygybės instituto Išteklų ir dokumentacijos centras (RDC) – tai naujoviška praktinė priemonė, sukurta siekiant padėti rasti būtiniausių išteklių lyčių lygybei užtikrinti, sudaryti sąlygas keistis informacija apie lyčių lygybės politiką ir praktiką tuo besidomintiems asmenims ir institucijoms bei pasiūlyti internetinę erdvę diskusijoms ir debatams.

Daugiau informacijos: <http://eige.europa.eu/content/rdc>



Kontaktinė informacija:

Europos lyčių lygybės institutas
Gedimino pr. 16, LT-01103 Vilnius, LIETUVA
Tel. +370 52157444, Tel. +370 52157400

facebook.com/eige.europa.eu



twitter.com/eurogender



youtube.com/eurogender



<https://eurogender.eige.europa.eu>



ISBN 978-92-9493-282-2

doi:10.2839/126411

MH-04-15-022-LT-N